Yozgat'ın İç ve Dış Göçlerdeki Önemi

Yrd.Doç.Dr.İhsan BULUT*

ÖZET

Ülkemizdeki kır ve kent nüfus oranı giderek kentler lehine değişmektedir. Bu değişimin en önemli nedeni göçlerdir. Günümüzde kentleşme doğal karşılanabilir. Ancak, göçlerin belli odaklara yönelmiş olduğu gerçeği önem kazanmıştır.

Yozgat, ülkemizde aldığı ve verdiği göçler açısından çok önemli bir yere sahiptir. İldeki göçleri, *il dışına, ülke dışına, il içindeki ve ile* olan göçler şeklinde dört grupta toplamak mümkündür.

Göç veren yörelerin nüfus yapısı özelliklerini Yozgat kır ve kent nüfusunda görmek mümkündür. Bu demografik durumun en açık anlamı ise, Yozgat ve ilçe merkezlerinin nüfus tutma kapasitelerinin sınırlı oluşu ve kırsal kesimden göçlerin büyük bölümünün ana merkezlere yönelmesidir. Bu nedenle Yozgat yurt içinde Ankara, İstanbul ve Kayseri başta olmak üzere pek çok ile göç vermektedir. Yurt dışındaki 19-20 bini bulan iş gücü mevcudu ve buna eklenebilecek 4-5'er kişilik aileleriyle göçün yoğun yaşandığı bir yöredir. İl en fazla göçü, Almanya, Avusturya, Fransa ve Hollanda'ya vermektedir. 1990 yılı verilerine göre aldığı 20 843 göçe karşılık 55 345 göç vererek, -34 502 kişilik net göç miktarı ve ‰ -64'lük net göç hızıyla ülkemizin en çok göç veren illeri arasında 22. sırada yer almaktadır.

Kuşkusuz tek bir nedene bağlamanın çok güç olduğu bu sosyal olayın çeşitli nedenleri vardır. Ancak en öne çıkan sebepleri ekonomik kökenliler oluşturur.

ABSTRACT

THE IMPORTANCE OF YOZGAT IN THE EXTERNAL AND INTERNAL MIGRATION

The rate of rural and urban population is gradually changing on behalf of urban areas. Today, urbanization may be regarded normal but, the fact that migrations have been focusing generally on certain areas has gained importance.

Yozgat has a very important place in our country according to its in and out migrations. The migrations can be classified as four groups: *out of the city, out of the country, inside the city*, and *into the city*.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Bölümü.

CamScanner ile tarandı

It is possible to see the characteristics of the population of the cities which give migration in Yozgat rural and urban population. The most clear meaning of this demographic case is that Yozgat and its town centres have limited capacity of keeping population and that most of the migrations from rural areas to urban ones are towards major centres. Therefore, Yozgat has been giving migrations to many cities mainly to Ankara, İstanbul and Kayseri. It is a place where a lot of migration are seen with its abroad work force of nearly 19.000-20.000 and 4-5-person family structure. The city has been giving migration mostly to Germany, Austria, France and Holland. According to 1990 data, Yozgat is the 22nd among the cities which have been giving migrations with its 55.345 migrations to the city against 20.843 out of the city, and its -34 502 net migrations and -64 per thousand migrations speed.

In fact, this social event, which cannot be based on single reason. has several reasons. But the most important factor is economically-based one.

GİRİŞ

Hatırlanacağı üzere *göç*, bir nüfus hareketidir. Araştırmacılar bu konuda farklı tanımlar yaparlar. Örneğin, TÜMERTEKİN bu hareketi, *bir idarî sınırı geçerek, oturma yerini devamlı yada uzun süreli olarak değiştirme* şeklinde tanımlar[1]. Buna karşılık DOĞANAY, *nüfusun; devamlı yaşama bölgelerini birey, aileler veya gruplar halinde terkedip, geçici yada devamlı olarak yerleşmek amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç etmek denir* biçiminde bir tanım yapar[2]. Kısaca, *bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketlerini* kapsar[3].

Türkiye'nin en önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarından biri de, *iç göç hareketi* olarak dikkati çeker. Daha çok 1950'den sonra önem kazanan bu nüfus hareketinin genel olarak büyük kentlere yönelik oluşunun, bu kentlerde bir çok toplumsal soruna yol açtığı bilinmektedir. Bunların başında, alt yapı yetersizliği ve plansız kentleşme hareketi ile işsizlik, güvenlik ve çevre sorunları gibi sorunların geldiğini, herkes tarafından bilinmeleri nedeniyle, burada hatırlatılmasına gerek yoktur. Ancak, kırsal kesimin nüfusunun kentlere akması, tarım sektörünü olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle, üzerinde önemle durulması gereken bir sorundur. Çünkü, tarımsal bölgelerin sürekli nüfus-iş gücü yitirmesi, hem kentlerde önemli sorunlara yol açmakta ve hem de, tarımsal gıda maddelerinin üretiminde gerilemeye neden

---

[1] TÜMERTEKİN, E.-ÖZGÜÇ, N., 1997, Beşerî Coğrafya, İnsan-Kültür-Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul. s.282.

[2] DOĞANAY, H., 1991, *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları*, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Dergisi, Sayı: 2, Cilt: 2, Erzurum, s. 133-149.

[3] ÜNER, S., 1972, Nüfusbilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yay. D. 17, Ankara, s. 77.

CamScanner ile tarandı

olmaktadır. Örneğin, bugün Türkiye'nin en önemli hayvancılık bölgesi olan Doğu Anadolu coğrafî bölgesinde, büyük yerleşme merkezlerinin marketlerinde, Avrupa ülkelerinden gelen gıda maddeleri de satılabilmektedir(Hollanda tereyağı ve Fransa peyniri gibi).

Göçler konusunda *göç veren alanlar* ve *göç çeken merkezler* olarak, iki farklı ortamdan söz etmek mümkündür. Ülkemizde, ilden ile gerçekleşen göçlerin bu iki değişik mekandaki farklı gelişmelerle ilgili olması, önemle üzerinde durulması gereken bir etkileşim faktörüdür. Kırsal kesimde artan nüfustan kaynaklanan geçim sıkıntısı, büyük kentlerde gelişmiş sanayi, hizmetler, yönetim, imalat gibi sektörel bazda çeşitlenmiş iş olanakları, bu iki boyutlu nüfus hareketini sağlayan[4] en önemli nedenler arasındadır. Bu nedenler, giderek çeşitlenmekte, hergün yeni göç motivasyonları doğmaktadır.

Değişik kriterlere göre sınıflandırılabilecek göçlerin[5] hemen hemen her türünün görüldüğü Yozgat'ın Türkiye'deki göç olaylarında önemli bir yeri vardır. Daha çok kırsal kesimden kentlere doğru ağırlıklı olarak gelişen bu hareketin temelinde, ülkenin belirli alanlarında kır kesiminde yaşayan nüfus ile oradaki geçim kaynakları arasındaki dengenin bozulmuş olması, tarım sektöründe ülke genelinde yapısal değişikliklerin görülmesi, tarım dışı yeni iş alanları ve ulaşım sistemindeki gelişmeler, iç göçlerin başlıca nedenleri arasında değerlendirilmektedir[6]. Göçlerin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla arttığı ve ülkemizin önemli sorunları arasında yer aldığı, topraktan kopma, kentlere ve metropoliten kentler ile yurt dışına da taştığı belirtilmektedir[7].

Bu çalışmanın amacı, göç alan merkezler kadar göç veren bölgelerimizin sahip olduğu genel koşulları incelemek ve Yozgat'tan gerçekleşen göçlerin şekli, boyutları ve yönünü ortaya koyabilmektir. Bu amaçla genel anlamda da olsa, göçlerin nedenleri açıklanmaya çalışılacaktır. İncelemeye temel teşkil eden veriler, D.İ.E. bültenlerinin taranması, yurt dışı ile ilgili göçlerde ilgili kurumların kayıtları, tarihlendirme ise yaptığımız mülakat ve kaynak taranmasıyla elde edilmiştir. Araştırma sahası olarak Yozgat ili yönetim sınırları ve Yozgat doğumlu nüfusun göçlerle ulaşabildiği yerler esas alınmıştır. Ancak, göçün yoğunlaştığı merkezler ve nedenleri, ön p lana çıkarılmaya özen gösterilmiştir.

---

[4] DOĞANAY, H., 1991. *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları*. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Dergisi. Cilt:2. Sayı: 2. Erzurum. s. 133-149.

[5] DOĞANAY, H., 1991. Demografya. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Matbaası. Erzurum. s. 91.

[6] ÖZGÜR, E.M., 1995. *Türkiye'de İç Göçlerde Ankara İlinin Yeri*. Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı: 4. Ankara. s. 63-77.

[7] TÜRKDOĞAN, O., 1975-1976. *Türkiye'deki Göçler. Sorunları ve Çözüm Yolları*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. 35. cilt. Sayı: 1-4. İstanbul. s. 40-67.

CamScanner ile tarandı

Tablo 1. Yozgat Dışındaki Yozgat Doğumluların Yıllara Gore Durumu(1955-1990)

Yıllar	İlde Kalanlar (Yozgat Doğumlu)	Oranı (‰)	İlden Göçenler (Yozgat Doğumlu)	Oranı (‰)	Toplam
1955	372 912	951.7	37 014	90.3	409 926
1960	386 269	876.6	52 756	120.3	439 115
1965	398 806	885.7	51 432	114.2	450 238
1970	415 867	911.7	40 268	88.3	456 267
1980	439 468	928.5	34 290	71.5	479 758
1985	455 706	896.6	55 345	95.5	579 150
1990	519 285	673.2	261 800	323.8	801 739
1927-1990*	530 935		607		48 9
Artışı(%)	30 9				

Kaynak: D.I.E. Bultenleri.

*Goçlerın toplamını ifade eder

Yozgat ili, ülke dışına verdiği göçlerle, il içindeki ve ile olan göçler açısından nüfus hareketlerinde oldukça çeşitliliğin yaşandığı bir ilimizdir. Zaman zaman ülke dışından kabul edilen *soydaş göçleri* açısından da, önemli miktarda nüfus yerleştirilen illerimizden biridir. Yine, il içindeki mevsimlik iş gücü göçleri, kısa süreli de olsa yaz mevsiminde yörenin aldığı tarım işçisi göçü, yayla göçü gibi nüfus göç haketleri, göç çeşitlerini daha da arttırmaktadır.

Tablo 1'in incelenmesinden anlaşılacağı üzere Yozgat'ın başka illere verdiği göçler, 1955'ten 1990'a kadar önemli büyümeler göstermiştir. Gerek net göçler, gerekse sayısal göç değerlerinin incelenmesine göre, 1955-1990 toplamı olarak ülkemizde 801 739 Yozgat doğumlu nüfus vardır. Bunların % 67.3'ü Yozgat'ta, % 32.7'si bu ilin dışında yaşamaktadır. Yozgat dışında bulunan nüfusun(261 800 kişi), % 55'i erkek(144 161 kişi), % 45'i(117 699 kişi) kadın nüfustan oluşmaktadır. Dolayısıyla ekonomik amaçlı göçlerin oranı 1990'da bile oldukça yüksektir.

Tablo 2. Yozgat'a Göçlerle Gelen Nüfusun Yıllara ve Göç Şekline Göre Dağılışı(1955-1990).

Yıllar	Aynı İlde Doğanlar		Başka İlde Doğanlar		Yabancı Ülkelerde Doğanlar		Bilinmeyen	Toplam
	Sayısı	Oranı(‰)	Sayısı	Oranı(‰)	Sayısı	Oranı(‰)		
1955	372 972	951.7	9 466	24.1	7 566	19.3	1 876	391 880
1960	386 269	969.9	11 266	28.0	4 823	12.0	4	402 400
1965	435 740	893.9	10 800	24.0	3 698	7.5	1	450 238
1970	442 901	953.6	18 485	39.8	3 023	6.5	1	464 410
1975	478 558	956.4	21 492	42.9	321	0.6	18	500 371
1980	476 478	944.4	25 084	49.7	2 837	5.6	14	504 433
1985	510 572	936.3	31 771	58.2	2 923	5.3	35	545 301
1990	539 939	932.2	37 025	63.9	2 114	3.6	72	579 150
1955-1990 Büyüme(%)	**166 967**	**-44.9**	**27 559**	**291.1**	**-5 452**	**-71.9**		**47.8 (187 270)**

Kaynak: D.İ.E. Bültenleri.

Tablo 2'den de anlaşıldığı gibi Yozgat'ın dışarıdan kazandığı göçlerle aldığı nüfusun oranı, hiç bir dönemde % 10'a ulaşamamıştır. Göç veren bir il nüfusu için bu değer bile yüksek kabul edilebilir. Yozgat, verdiği göçlerden ötürünüfusu yavaş artan illerimizden biridir. Yani, nüfus artışında aldığı göçlerin önemi azdır. Nitekim, 1955-1990 arasında geçen 45 yıllık sürede il nüfusu sadece % 47. 8 kadar büyümüştür. Oysa bu süre içerisinde dışarıdan gelen nüfus 9

CamScanner ile tarandı

466'dan 37 025'e yükselerek yaklaşık % 291'lik bir büyüme göstermiştir. Demek ki, Yozgat'tan olan göçleri aldığı göçler telafi edememekte, bu nedenle il dışı doğumluların oranı giderek artmaktadır. Bunun sonucunda, başka ilde doğup da Yozgat'ta ikamet edenlerin sayısı ve oranı giderek artmaktadır. Bu büyüme, özellikle 1980 ve sonrasında gerçekleşmiştir. Bunda etkili olan faktörler, ilde sanayileşme, kültürel gelişme, ulaşım ve ticaret gibi sektörlerdeki büyümedir. Bu nedenle de, başka ilde doğanların oranı, il nüfusu içerisinde 1955'de %0 24 kadarken, 1990'da %0 63.9'a ulaşmıştır.

Yozgat'tan gerçekleşen göçlerin önemli bir şeklini de, *dış göçler* oluşturmaktadır. Başlangıçta *muhacır* olarak Balkan ülkelerinden gelenlerle temsil edilen bu gurup göçler, günümüzde *yurt dışı iş gücü göçü* şeklinde Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dış ülkelere yönelmiştir. Ancak, bu göçler Yozgat'a yönelen iç göçlerin tersine, Yozgat'a yönelen dış göçler açısından devamlılık göstermemiş, sayısal ve oransal olarak giderek azalmıştır. İş gücü göçü ise 1960'tan sonra başlamış ve hızlanarak 1980'e kadar devam etmiştir. Özellikle Balkan ülkelerinden Türk yerleşim bölgelerinden zorlanarak göç ettirilen soydaşlarımızdan Yozgat'a gelenler, kısa sürede bu merkezdeki ilçe ve köylerden ayrılarak başta Bursa olmak üzere batı illerimize yönelmiştir. Bilindiği gibi, 1923-1989 arasında ülkemize sadece Balkan ülkelerinden 2 milyondan fazla nüfus intikal etmiştir. Bunların önemli bir kısmı da, Yozgat'a yerleştirilmiştir[8].

1. İÇ GÖÇLER:

Bu ilde cereyan eden iç göçleri, il dışına, il dışından ile, mevsimlik tarım işçisi ve il içindeki göçler şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bunların en önemlisi, il dışına, başka illere gerçekleşen göçlerdir. İl başka illerden göç almakla birlikte, göçlerin yoğunlaştığı bir şekil de, il içinde gerçekleşen yer değiştirme hareketidir.

1.1. İl Dışına Göçler:

Yozgat ili doğumlu nüfus 1990 yılında 801.739'a ulaşmasına rağmen, bunun 261.800'ü il dışına çıkmış görülmektedir. Anlaşılıyor ki, il doğumlu nüfusun %32.3'ü il dışına yerleşmiştir. Bu sayının büyük bir bölümünün, 1975-1990 arasındaki dönemde ilden ayrıldığı tespit edilmiştir[9]. Nitekim 1975-1980'de ilden ayrılan 40.268 nüfus bu değerin %18'ini, 1980-1985'te ayrılanlar (34.299) %15.9'unu, 1985-1990'da ayrılan nüfus ise 55.345'e yükselerek

---

[8] DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi: 10, Ankara.

[9] TANDOĞAN, A., 1989, Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler, K.T.Ü. Genel Yay. No:141, İktisadi İdari Bil. Fak. Yay. No:5, Trabzon, s.54.

CamScanner ile tarandı

%25'lik bir oran teşkil etmiştir. Dolayısıyla Yozgat'tan il dışına gerçekleşen göçlerin % 70'e yakınının son 15 yıllık dönemde gerçekleşmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3. Bazı İllerdeki Yozgat Doğumlu Nüfus ile Bu İller Doğumlu Nüfusun Bazı Sayım Dönemlerine Göre Değişimi (1955-1990).

İller	1955		1960		1965		1985		1990	
	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği
Ankara	624	12 875	585	16 620	499	27 438	2 644	104 256	2 978	115 200
İstanbul	272	6 331	182	14 864	225	8 543	765	27 888	933	37 445
Kayseri	1 666	2 392	1 133	3 478	883	3 293	2 239	16 491	3 050	20 185
Kırşehir	-	-	2 343	1 297	3 042	685	6 048	5 478	6 019	7 569
İzmir	72	1 114	69	1 387	83	1 200	333	8 222	434	11 270
Bursa	84	236	107	474	49	606	209	4 639	204	6 764
Antalya	42	27	39	27	25	83	99	1 292	156	3 598
Çorum	727	720	948	1 151	673	851	1 549	2 436	1 722	2 807
İçel	60	101	58	504	33	739	333	2 567	375	3 637
Kırıkkale	-	-	-	-	-	-	-	-	663	8 206
Kocaeli	17	282	32	299	14	255	48	2 181	74	3 073
Tokat	326	842	264	1 403	99	1 048	1 253	3 839	1 713	4 263
Erzurum	566	1 182	654	316	437	191	798	808	819	847

Kaynak: D.İ.E. Bültenleri.

Adı geçen dönemin göçler açısından hız kazanmasında kentlerin çekim gücünün artmasının yanında, kırların yetersiz ekonomik koşulları etkili olmuştur. Göçlerde belli merkezlere yönelişin ise en önemli nedeni geçici süreler ile başlayan göçlerin daimi ikametgaha dönüştürülmesi, daimi ikametgahı gerçekleştirenlerin ayrıldıkları yöredekilere göç zemini oluşturmasıdır. Bunun sonucunda göç kabul eden merkezlerde birbirine akrabalık ve sıkı komşuluk ilişkileriyle bağlı, sosyal dayanışmanın yoğunlaştığı şehirsel hemşehricilik yerleşim kümeleri doğmuştur. Örneğin Ankara'da Mamak, Abidinpaşa, Etimesgut, Keçiören ve Gülveren gibi semtlerde olduğu gibi. Yapılacak ayrıntılı sosyolojik çalışmaların bu konuda çok daha çarpıcı örnekler ve ilişkiler ortaya çıkarabileceği kesindir.

Yozgat dışında 1990 yılında Türkiye geneline dağılmış 261 800 nüfusun %44'ü (115 200 kişi) yeni ikametgah yeri olarak Ankara'yı tercih etmiştir. Her ile az çok göç yaşanmasına rağmen İstanbul'da ikamet eden Yozgat'lı nüfus 37 445 gibi büyük bir rakama ulaşmıştır. İl dışındaki Yozgat'lıların %14.3'ünü de İstanbul'da yerleşenler oluşturmaktadır. 1975-1980'de Yozgat'tan ayrılarak İstanbul'a yerleşen nüfusun oranı İstanbul'a gelen tüm göçler içerisinde ‰8 olarak tespit edilmiştir[10]. Türkiye'de göçlerin genel yönelişinin tersine Kayseri'ye vermiş olduğu göçlerde azımsanamayacak ölçüdedir. Nitekim 1990 verilerine göre, Kayseri'yi yeni ikamet yeri olarak seçen Yozgat'lıların payı ‰77.1'i, sayısı 20.185'i aşmıştır. Türkiye'nin göç yoluyla 1975-1980 döneminde en fazla nüfus kazanan ikinci il durumunda olan İzmir (1985-

[10] TANDOĞAN. A.. 1989. *Türkiye'de Nüfus Hareketler i nde İstanbul'un Yeri.* Coğrafya Araştırmaları . Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu. Cilt:. Sayı:1. Ankara. s.141.

CamScanner ile tarandı

1990 döneminde 5.) ise Yozgat'tan daha az göç almaktadır. Bu nedenle ilden ayrılan nüfusun ancak ‰43'ü (11.270 kişi) İzmir'e yerleşmiştir. Nitekim 1985-1990 döneminde İzmir'e olan göçlerin oranı ‰46, net göç oranı ise ‰56 kadar hesaplanmıştır.

Tablo 4. Yozgat'ın Göç Verdiği Başlıca İller İle Bu İllerin Göçlerle Kazandığı Nüfus İçerisinde Yozgat Doğumlu Nüfusun Oranları(1955-1990).

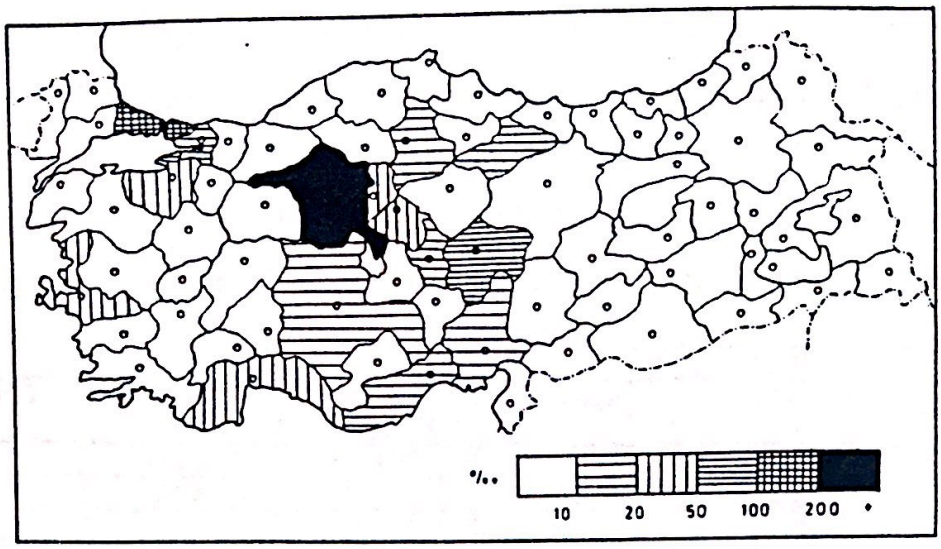
Yıllar	İller	İl Nüfusu	İl Dışı Dğumlular	Yozgat Doğumlular	Oranı (‰)
1955	Ankara	1 120 864	357 302	12 879	36
	İstanbul	1 533 822	697 555	6 301	10
	Kayseri	420 010	24 564	2 392	97
	İzmir	910 496	290 068	1 114	3
1960	Ankara	1 321 380	476 667	16 620	35
	İstanbul	1 882 092	1 070 516	14 864	13
	Kayseri	480 387	30 970	3 478	112
	İzmir	1 063 490	365 182	1 307	3
1965	Ankara	1 644 302	586 918	27 378	46
	İstanbul	2 293 823	1 125 386	8 543	8
	Kayseri	536 206	31 525	3 293	104
	İzmir	1 234 664	295 754	1 200	4
1975	Ankara	2 585 293	1 075 547	80 834	75
	İstanbul	3 904 588	2 101 072	17 969	8
	Kırşehir	232 853	17 277	3 115	180
	İzmir	1 673 966	493 593	3 795	7
1980	Ankara	2 854 689	1 115 747	92 905	83
	İstanbul	4 741 890	2 668 674	22 199	8
	Kayseri	778 383	94 478	12 395	131
	İzmir	1 976 763	703 523	6 279	9
1990.	Ankara	3 236 626	1 452 469	115 200	79
	İstanbul	7 309 190	2 723 793	37 445	7
	Kayseri	943 484	141 151	20 185	145
	İzmir	2 694 770	1 091 794	11 270	10
	Kırşehir	256 862	34 768	7 569	217

Kaynak: D.İ.E. Bültenleri.

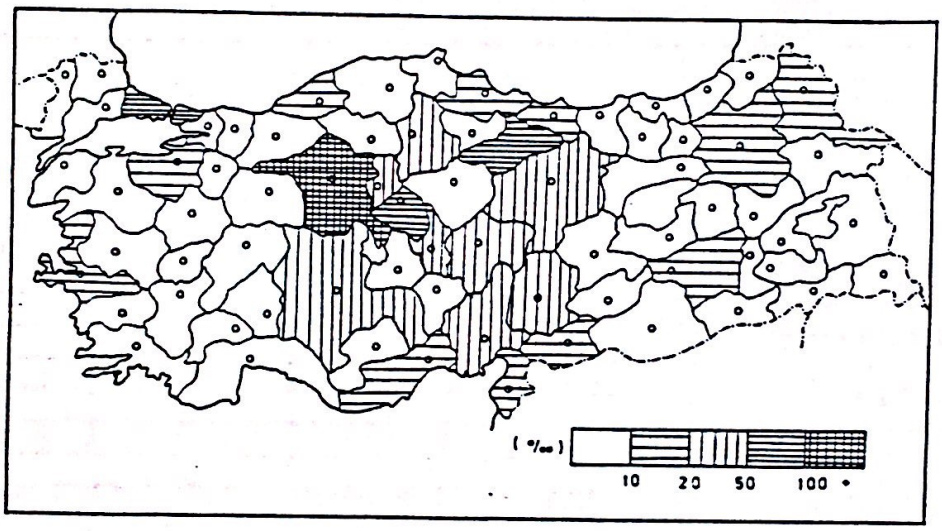
Bu illerimizi Kırıkkale (‰33.3), Kırşehir (‰28.9), Bursa (‰25.8), İçel (‰13.9) ve Antalya (‰13.7) gibi iller izlemektedir. Aynı şekilde Kocaeli ve Konya ‰10'un üzerindeki değerler ile Yozgat'tan göç almış önemli illerimiz arasına girmiştir (Tablo 3, 6, Şekil 1, 2, 3).

Türkiye geneli için 1985-1990 döneminde en fazla göç alan illerin Yozgat'tan dışarıya olan göçlerin de önemli bir bölümünü almış oldukları anlaşılmaktadır. Böyle olmakla beraber, son yıllarda 1970'li yıllara kadar Yozgat'tan aldığı nüfus sayısı 500 kişiye ulaşmayan Kocaeli, Antalya, İçel ve Bursa gibi illere de Yozgat'tan yoğun göçler yaşanmaya başlamıştır. Ancak yine ilden gerçekleşen göçlerin büyük bölümü Ankara, İstanbul, Kayseri, İzmir, Kırıkkale ve Kırşehir gibi merkezlere devam etmektedir. Coğrafî yakınlık, ortak kültür, sanayi, inşaat ve çeşitlenen hizmetler sektörü, eğitim kurumları ile gelişen ulaşım koşulları bu göçlerin temel belirleyicileri olmayı sürdürmektedir. Ancak 1975-1980'li yıllar ve sonrasında gelişen sanayi, turizm, inşaat gibi ekonomik sektörlerin genişlettiği istihdam imkanları yeni merkezlere de göçlerin yönelmesine sebep olmuştur.

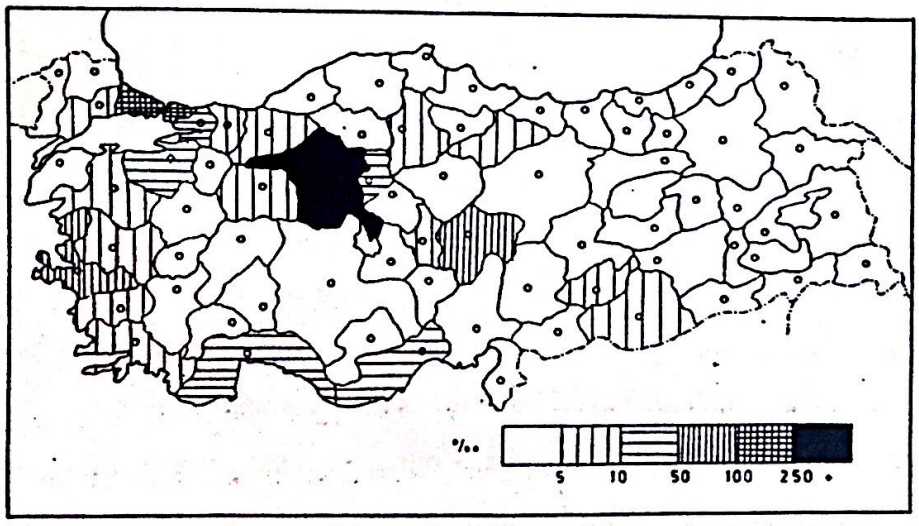
CamScanner ile tarandı

Şekil 1. Yozgat'ın Göç Verdiği İller(1990, ‰).

Şekil 2. Yozgat'ın Göç Aldığı İller(1990, ‰).

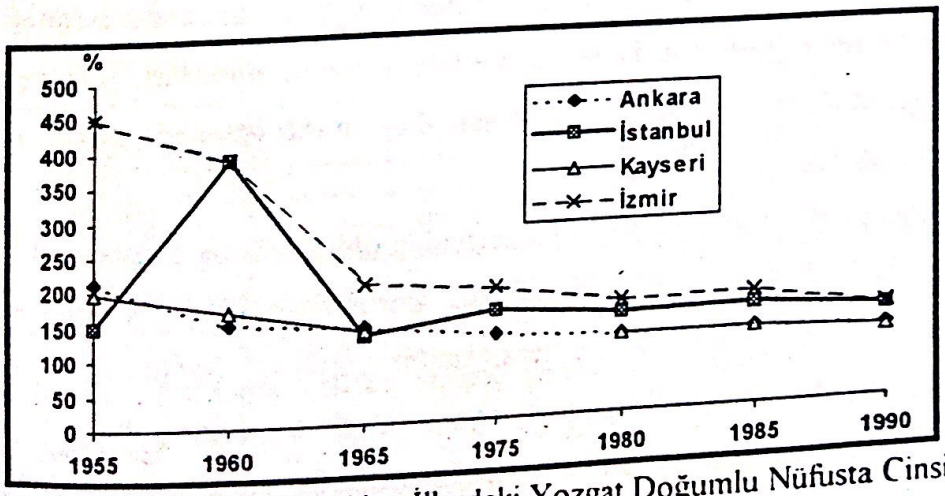
Şekil 3. Yozgat'ın İllere Göre Verdiği Net Göç Oranlarının Dağılışı(1990, ‰).

CamScanner ile tarandı

Tablo 5. Yozgat Dışında Yozgatlı Nüfusun En Fazla Bulunduğu İllerde Bu Nüfusun Cinsiyet Oranları(1955-1990).

Yıllar	İller	Erkek	Kadın	Toplam	Cins Oranı(%)
1955	Ankara	8 754	4 125	12 879	212
	İstanbul	3 774	2 527	6 301	149
	Kayseri	1 592	800	2 392	199
	İzmir	912	202	1 114	451
1960	Ankara	9 990	6 630	16 620	150
	İstanbul	11 808	3 056	14 814	386
	Kayseri	2 188	1 290	3 478	169
	İzmir	1 103	284	1 307	388
1965	Ankara	16 042	11 336	27 378	141
	İstanbul	4 796	3 747	8 543	128
	Kayseri	1 880	1 413	3 693	133
	İzmir	803	397	1 200	202
1975	Ankara	44 511	36 323	80 834	122
	İstanbul	10 925	7 044	17 969	155
	İzmir	2 480	1 315	3 795	188
	Kırşehir	1 757	1 358	3 115	129
1980	Ankara	49 334	43 571	92 905	113
	İstanbul	13 035	9 164	22 199	142
	Kayseri	6 581	5 814	12 395	113
	İzmir	3 877	2 402	6 279	161
1985	Ankara	55 080	49 176	104 256	112
	İstanbul	16 521	11 367	27 828	145
	Kayseri	8 743	7 748	16 491	112
	İzmir	5 118	3 104	8 222	164
	Kocaeli	1 264	967	2 181	130
1990	Ankara	60 023	55 177	115 200	108
	İstanbul	21 555	15 890	37 445	135
	Kayseri	10 371	9 814	20 185	105
	İzmir	6 536	4 734	11 270	138

Kaynak: D.İ.E. Bültenleri.

Şekil 4. Yozgat'tan Göç Alan İllerdeki Yozgat Doğumlu Nüfusta Cinsiyet Yapısının Yıllara Göre Değişimi.

CamScanner ile tarandı

Yozgat'tan dışarıya olan göçlerde hızlı bir büyüme kaydedilmiştir. Gerçekten de 1955-1990 arasındaki 45 yılda dışarda yaşayan Yozgat doğumlu nüfus 37 014'den 261 800'e yükselerek ‰ 607 kadar büyümüştür. Oysa bu süre içersinde Yozgat'ta bulunan başka il doğumlu nüfusun sayısı 9 466'dan 37 025'e yükselerek % 291.1'lik bir artış göstermiştir.

Yozgat'ın dışarıya en fazla göç verdiği illerin dışardan aldıkları nüfus içersinde Yozgat'tan aldıkları nüfus oranları yüksek değerler göstermektedir. Nitekim 1955-1970 arası dönemde Istanbul'un dışardan almış olduğu nüfusun ‰10-15'ini oluşturan Yozgat doğumlu nüfus 1990'a kadar sürekli gerileyerek ‰7'ye düşmüştür. Söz konusu azalış İstanbul'a olan Yozgat çıkışlı göçlerin azalmasıyla ilgili olmayıp, bu ile gelen göçmen sayısının aşırı artışı ve genellikle İstanbul'a göçün bütün ülkeden gerçekleşmesiyle ilgilidir. Ankara'ya gelen nüfus içerisinde ise Yozgat'tan gelen nüfusun sürekli yükselme kaydettiğini görmekteyiz. Gerçekten de 1955'te Ankara'ya dışardan gelen nüfusun ‰36'sını oluşturan Yozgat'tan gelenler 1990'da ‰79'a yükselmiştir. Yozgat doğumluların yerleştikleri iller nüfusu içersinde dışardan gelen nüfusun en yüksek paya eriştiği ilimiz Kayseri'dir. Bu ilimize göçle gelen nüfusun 1955'te ‰97'sini oluşturan Yozgat doğumlular 1990'da ‰145'e yükselmiştir(Tablo 4). Bu açıdan dikkat çekici bir özellik Kırşehir nüfusu içinde tespit edilmiştir. Gerçekten de 1990 yılında il dışında doğanlar içinde Yozgat doğumlu nüfus oranının ‰217'ye yükseldiği bu ildeki durum çok özel bir nedenle açıklanabilmektedir. Bilindiği gibi 20.07.1954 tarihinde yürürlülüğe giren 6429 sayılı kanunla Kırşehir vilayeti kaldırılıp, Kırşehir'in kazalarından Avanos, Hacıbektaş, Kırşehir ve Mucur Nevşehir'e, Kaman kazası Ankara iline, Çiçekdağ kazasıda Yozgat vilayetine bağlanmıştır[11]. Bu değişiklikle 01.07.1957'ye kadar Çiçekdağ ilçesinin yaklaşık 27 962 nüfusu Yozgat nüfusuna dahil edilmiştir. Zaten bugün de ülkemizin birbirine en yakın iki ilçe merkezi özelliği taşıyan Çiçekdağ ve Yerköy şehirleri nüfusları oldukça sıkı ilişkiler içindedir. Yozgat doğumluların İzmir'in dışardan aldığı nüfus içersinde de ‰3 ila 10 arasında değiştiği anlaşılmaktadır.

İlden olan göçlerin yoğunlaştığı iller açısından olduğu kadar cinsiyet oranları* açısından da günümüze yaklaşıldıkça önemli değişiklikler görülmektedir. Sayım dönemleri itibariyle hemen her dönemde ilden ayrılarak Ankara, İstanbul, Kayseri ve İzmir'e yerleşen nüfusun cinsiyet oranları erkekler lehine fazlalık vermiştir. Ancak bu değer günümüze yaklaşıldıkça 200-300 gibi oranlardan giderek 100'e yaklaşan değerler halini almıştır. Nitekim 1955'te

[11] İmar ve İskan Bakanlığı. 1968. Muhtelif Yıllarda İdari Taksimatta Yapılan Değişiklikler Sebebiyle İl ve İlçelerin Nüfus Düzeltmeleri (1935-1965). Bölge Planlama Dairesi Yayını. Ankara. s.517.

* Cinsiyet Oranı: Bu oran 100 veya 1000 kadına düşen ortalama erkek sayısını ifade eder (ÜNER. S., 1972. s.29).

CamScanner ile tarandı

Ankara'da bulunan Yozgat'lı nüfusun cinsiyet oranı 212 iken 1990'da bu değer 108.7 şeklinde dengeye yaklaşmıştır. İstanbul'da bulunan nüfusun cinsiyet oranı bazı yıllar 386.4'e yükselmiş olmasına rağmen bu değer 1990'da 135.6'ya gerilemiştir. (Tablo 5, Şekil 4). Benzer durum İzmir içinde saptanmış olmasına rağmen İzmir her dönemde Yozgat doğumlularının cinsiyet oranının yüksek görüldüğü bir il özelliğini korumaktadır. Bu durum göçlerin şekli ile ilgilidir. Genellikle mevsimlik iş gücü, askerlik ve öğrenim gibi amaçlara yöneliktir.

Ankara'ya 1955'li yıllara kadar çoğunluğu geçici iş gücü olarak giden nüfus yavaş yavaş eş ve çocuklarını da getirmeye başlamışlardır. Benzer durum Kayseri'de degerçekleşmiş cinsiyet oranı 105'e kadar düşmüştür. Coğrafi yakınlık bu iki ile sürekli yerleşmeyi kolaylaştırmaktadır.

Tablo 6. Yozgat'ın Göç Aldığı, GöçVerdiği İller ve Net Göç Oranlarının İllere Göre Dağılışı(1985-1990).

Aldığı Göç			Verdiği Göç			Net Göç		
İller	Göç Sayısı	Oranı(‰)	İller	Göç Sayısı	Oranı(‰)	İller	Göç Sayısı	Oranı(‰)
Toplam	20 840	1 000.0	Toplam	54 694	1 000.0	Toplam	34 760	1 000.0
Ankara	3 920	188.1	Ankara	18 145	331.7	Ankara	14 225	409.0
İstanbul	1 540	73.9	İstanbul	8 650	158.1	İstanbul	7 110	204.0
Kayseri	1 504	72.4	Kayseri	4 794	87.6	Kayseri	3 290	90.0
Kırşehir	1 291	60.9	İzmir	2 547	46.0	İzmir	1 978	56.0
Tokat	645	31.0	Bursa	1 613	29.5	Bursa	1 356	39.0
Sivas	604	29.0	Kırşehir	1 376	25.0	Antalya	978	28.0
Konya	577	27.4	Kırıkkale	1 255	22.9	Kırıkkale	783	22.3
Çorum	569	27.3	Antalya	1 172	21.4	İçel	722	20.8
K.Maraş	571	27.1	İçel	977	17.8	Kocaeli	567	16.3
Adana	553	26.5	Tokat	930	17.0	Muğla	300	8.6
Kırıkkale	472	22.6	Çorum	749	13.6	Tokat	285	8.2
Nevşehir	421	20.2	Konya	712	13.0	Balıkesir	255	7.3
İzmir	349	16.7	Kocaeli	689	12.6	Sakarya	236	6.6
Zonguldak	328	15.7	Nevşehir	628	11.5	Şanlıurfa	230	6.6
Samsun	322	15.4	Adana	579	10.9	Aydın	216	6.2
Kars	320	15.3				Eskişehir	208	6.1
Hatay	297	14.2				Nevşehir	207	6.1
Erzurum	281	13.5				Bolu	195	5.6
G.Antep	277	13.2				Adıyaman	190	5.4
Diyarbakır	271	13.0				Çorum	180	5.1
İçel	265	12.7				Manisa	177	5.1
Bursa	257	12.3						
Ordu	223	10.7						
Toplam	15 851	760.6	Toplam	44 796	819.0	Toplam	33 900	976.0
Diğerleri	4 989	239.4	Diğerleri	9 898	281.0	Diğerleri	840	24.0

Kaynak: D.İ.E. 1990 Genel Nüfus Sayımı. Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.

1.2. Yozgat'a Başka İllerden Olan Göç:

Yozgat ülkemizin önemli göç veren illerinden biri olmasına rağmen aynı zamanda ülkenin diğer illerinden belirli oranlarda göç alan özelliği de sahiptir. Tablo 2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Yozgat'a dışardan gelen nüfustaki büyüme Yozgat'ta

CamScanner ile tarandı

doğup da bu ilde kalanların oransal artışından daha yüksek olmuştur. İl dışında doğanların Yozgat toplam nüfusu içindeki oranı giderek yükselmektedir. Nitekim 1955'te ‰24 olan bu grup, 1990'da ‰63.9'a yükselmiştir.

Yozgat'a göç veren iller temelde göç alan illere uymaktadır. Ancak ilk 10 il açısından olaya bakıldığında, Ankara, İstanbul, Kayseri, Kırşehir ve Tokat gibi illeri Sivas, Konya, Kahramanmaraş, Çorum ve Adana izlemektedir. Bilindiği gibi, ülkemizin nüfus bakımından büyük illerinin diğer illere verdiği göç oranları her ilin bünyesinde yüksektir. Kırşehir, Kayseri, Tokat ve Sivas illerinden olan göçler ise coğrafi yakınlık ile özellikle memuriyet için Yozgat'ın tercih edilmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde sınır komşuluğu da bu iller arasında güçlü ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin doğmasına yol açmaktadır. Son yıllarda ilde gerçekleşen ekonomik gelişmeler ve kültürel gelişmeler Yozgat'ın dışardan aldığı nüfusun önemli bir nedenidir. Yine Kahramanmaraş ve Çorum'un Yozgat'a verdiği göçün 1980 öncesinin toplumun huzurunu bozan anarşik olaylarla ilgili olduğu düşünülmektedir. Aynı olayların dışa olan göçlerde de etkisi olduğunu ifade etmek zorundayız.

1990 yılı itibariyle Yozgat dışından gelen nüfus 37.025'i aşmıştır. Bu nüfusun %56.3'ünü 1985-1990 arasında ile göçen 21.840 nüfusun oluşturduğu düşünülürse, Yozgat'a olan göçlerin uzun süreli yerleşmelere dönüşemediğini söyleyebiliriz. Yani memuriyet, askerlik, öğrenim gibi göç motivasyonlarının göçlerde daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Göçlerle Yozgat'tan ayrılan nüfusun ilerleyen dönemlerde ile geri dönüşü de, göçlerde Yozgat'ın göç verdiği illerin göç aldığı illerle aynı olmasının bir sonucudur. Nitekim Ankara Yozgat'tan aldığı göçlerin ‰188'ini vererek, İstanbul ‰73'ünü, Kayseri'de ‰72'sini vererek bu görüşü doğrularlar (Tablo 6, Şekil 2). Ayrıca göç eden nüfusun aydıldıkları ilçeleri ve köyleri ile sıkı ekonomik ve sosyal ilişkileri uzun yıllar geçmesine rağmen sürdürülmektedir. Bu durum geri dönüşü kolaylaştırıcı rol oynamaktadır.

Yozgat İli Dahilindeki Göçler:

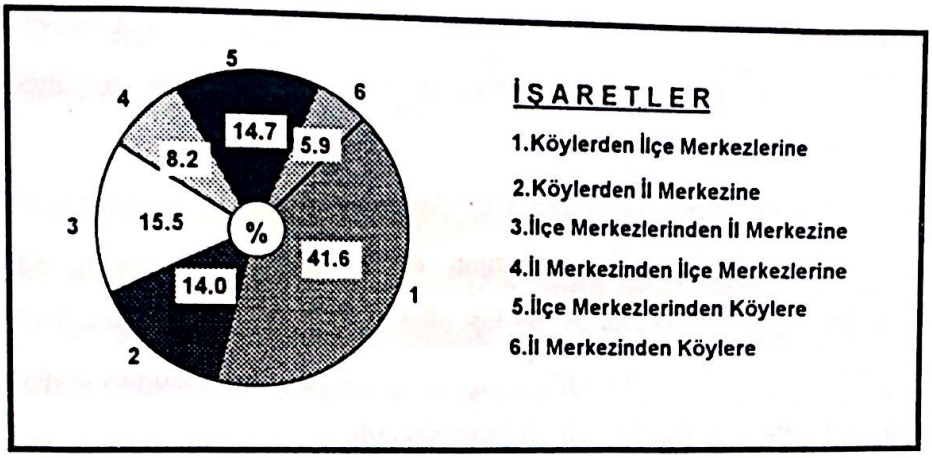
İllerin yönetim sınırları içinde de dikkat çekici ve yoğun bir göç hareketi yaşanmaktadır. Bu açıdan 1985-1990 döneminde Yozgat nüfusu ele alınırsa, 8 502 göçün yaşandığı görülür. Bu göçler genellikle köylerden ilçe merkezlerine ve il merkezlerine olan *kentlere göç* şeklinde gerçekleşmektedir. Nitekim göçlerin % 55.6'sı bu şekilde, % 15.5 ilçe merkezlerinde il merkezine, geriye kalan % 29.9'u ise il merkezinden ilçe merkezlerine ve il ve ilçe merkezlerinden köylere gerçekleşmiştir (Tablo 7, Şekil 5).

CamScanner ile tarandı

Tablo 7. Yozgat İli İçindeki Göçün Çıkış ve Varış Yerlerine Göre Dağılışı(1990).

Göç Şekli	Sayısı	Oranı(%)
Köylerden İlçe Merkezlerine	3 536	41.6
Köylerden İl Merkezine	1 193	14.0
İlçe Merkezlerinden İl Merkezine	1 320	15.5
İl Merkezinden İlçe Merkezlerine	701	8.2
İlçe Merkezlerinden Köylere	1 251	14.7
İl Merkezinden Köylere	501	5.9
Toplam	8 502	100.0

Kaynak: D.İ.E. 1990 Genel Nüfus Sayımı. Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.

Şekil 5. Yozgat İli İçindeki Göçlerin Çıkış ve Varış Yerlerine Göre Dağılışı(1990).

Köylerden il ve ilçe merkezlerine olan göçler, daha iyi eğitim ve sağlık olanakları ile çeşitlenen iş kollarında istihdamın artmasıyla ilgilidir. İlçe merkezlerinden il merkezine göçlerde de benzer arayışlar etkili olmakla beraber kademeli göç yasalarının işlemesi şeklinde yorumlanabilir. Bu göçlerin tersi olan ilçe merkezi ve ilden köye olan göçler geçici süreli görevlerin tamamlanarak dönüşleri ifade eder. İl merkezinden ilçe merkezlerine olan göçlerde de benzer özellikler bulunmasına rağmen memuriyet asıl nedeni oluşturmaktadır.

2. DIŞ GÖÇLER:

Yozgat, iç göçler bakımından olduğu kadar dış göçler açısından da, zaman zaman önemli göç hareketlerine sahne olmuştur. Bu göçlerin büyük bir bölümü 1850'den 1989'a kadar devam eden *Türkiye'ye olan Balkan ülkeleri ve Kafkas ülkeleri çıkışlı Türk göçleri*dir. Bu konuda yapılan araştırmalara göre, 3.6 milyondan fazla nüfusun ülkemize gelerek çeşitli bölgelere dağıtıldığı anlaşılmaktadır[12]. Bunlara 1989'da son Bulgaristan'dan gelen göçleri de eklediğimizde sayının 4 milyonu aştığı görülür. Bu göç hareketi, Osmanlı devletinin Doğu Avrupa'ya Türkler'in yayılmasının tersine dönme olgusu olarak değerlendirilmektedir. Sadece Cumhuriyet döneminde (1923-1970) gelen nüfusun 1236306 olduğu düşünülürse bu nüfusun

[12] KAZGAN, G., 1970-1971, *Milli Türk Devletinin Kuruluşu ve Göçler*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası. 30. Cilt. No:1-4. İstanbul. s.317.

CamScanner ile tarandı

%6.1'inin Yozgat'a yerleştiği anlaşılmaktadır. Bu nüfus içerisinde sadece 1950-1956 ve 1957 ile 1958 yılının ilk 7 ayında gelenlerin 27545 aile ve 104372'si Yugoslavya kökenlidir[13]. Yine 1950-1951 yıllarında 38650 hane ve 156929 nüfus da Bulgaristan'dan gelmiştir[14]. Bulgaristan'dan gelenlerin 1952'ye kadar 33595 aile ve 100739 nüfusun yerleştirilmesinin planlandığı, bu planlamada Yozgat'a 1316 aile yerleştirileceği, ancak 730'u çiftçi ve 65'i tüccar olmak üzere 795 ailenin ve 3623 kişinin Yozgat'a yerleştirildiğini öğrenmekteyiz[15]. Bugün Yozgat nüfusu içerisinde tespit edilen Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve Rusya doğumlular bu göçlerin günümüze kalıntılarıdır. Göçlere herkesce bilindiği gibi rejim değişiklikleri ve tehcir olayları sebep olmuştur.

Dış göçlerin ikinci tipini oluşturan yurt dışına göç hareketinin en önemli bölümünü oluşturan 1960-1961 yılında başlayan batının emek talebini karşılayan işgücü göçü[16] oluşturmaktadır. Bu amaçla ilk etapta 64764 kişi ülke dışına çıkmıştır. Bu sayı 1975'in onuncu ayına kadar 813613 işgücüne yükselmiştir.[17] Bu nüfus bugün sayıları 3 milyonu bulan yurt dışındaki nüfusumuzun temelini oluşturmaktadır.

2.1. Ülke Dışından Yozgat'a Olan Göçler:

Yozgat nüfusu içerisinde önemli bir grubu yurt dışından gelerek bu ilimize yerleşen nüfus oluşturmaktadır. Bunların sayıları giderek azalmaktadır. Bu göçlerin büyük bir bölümünü yukarıda da ifade edildiği gibi Balkanlarda bugün de önemli Türk yerleşim alanları durumunda olan topraklardan olan yurdumuza gelenler oluşturmaktadır. Ayrıca Kafkaslar'dan gelerek ilin çeşitili ilçelerine yerleşenler de önem taşımaktadır (Tablo 8, Şekil 6).

Tablo 9. Bazı Dönemlerde Yozgat Nüfusu İçerisinde Dış Ülkelerden Gelen Göçmen Nüfusun Sayısı (1955-1990).

Ülkeler	1955	%'si	1960	1965	1980	1985	1990
Bulgaristan	3 501	46.5					
Yunanistan	2 256	29 9					
Romanya	708	9.4					
Yugoslavya	328	4.3					
Rusya	56	0.1					
Arnavutluk	9	-					
Diğerleri	664	8.9					
Toplam	7 522	100.0	4 823	3 698	2 837	2 923	2 124

Kaynak: D.İ.E. Bültenleri.

---

[13] ZAİM. S., 1957-1958. *Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası. 19. Cilt. No:1-4. İstanbul. s.435-448.

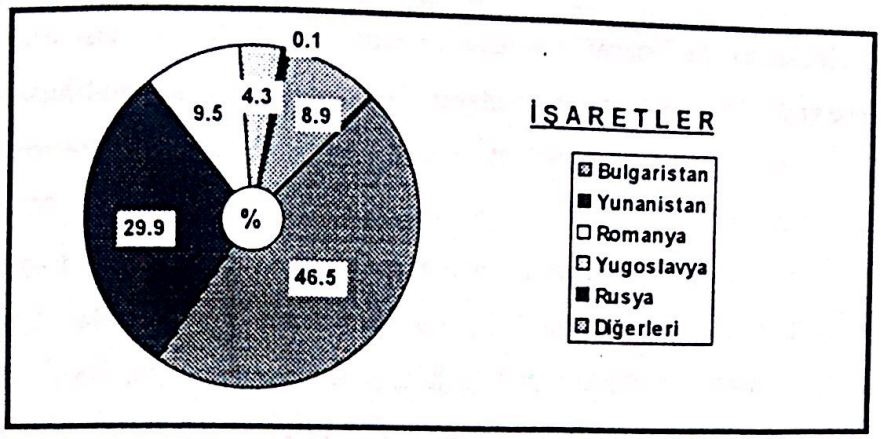
[14] TUNA. O., 1951-1952. *Muhacirler Meselesi Avrupa Araştırma Cemiyeti*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası. 13. Cilt. No:1-4. İstanbul. s.248-259.

[15] TANOĞLU. A., 1955. *The Recent Emigration of the Bulgarian Turks*. Review of the Geographical Instute of the University of the Istanbul. Number:2. p.28-29.

[16] TUNA. O., 1963-1964. *Türkiye'den Federal Almanya'ya İşgücü Akımı*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası. 24. Cilt. No:1-2. İstanbul. s.43.

[17] TUNA. O., 1973-1974. *Türkiye'den Dış Aleme Emek Göçü*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası. 33. Cilt. No:1-4. İstanbul. s.1-40.

CamScanner ile tarandı

Şekil 6. Dış Ülkelerden Yozgat'a Gerçekleşen Göçlerin Geliş Yerlerine Göre Dağılışı(1955-1990).

Tablodan da anlaşılacağı üzere yurt dışından çeşitli nedenlerle Yozgat'a gelen nüfusta tedrici bir azalış olmuştur. Daha çok 1955'li yıllara kadar ülkemize gelen bu nüfusta göçler sürekli olmamıştır. Ayrıca bu nüfus Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiş olmasına rağmen kısa sürede bu yeni yerleşim yerlerini de terk ederek başta Bursa ilimiz olmak üzere ülkemizin batısına göçmüştür.

Yurt dışından ülkemize gelen bu nüfus göçmen yerleştirme komisyonlarınca ilin ilçe ve köylerine yerleştirilmiştir. Bu sosyal olay yörede sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıda önemli değişikliklere sebep olmuştur. Anadolu konut geleneği, tarım kültürü, mesken çatı ve iç donanımı ile bahçe kültürleri ve bitkileri bir yenileşme ve çeşitlenme hareketi ile karşılaşmıştır. Örneğin Marsilya tipi kiremitli konut, evlerde sabit *kuzine soba* görevi gören *peçke* denilen ocak, evlerde dış duvar badanası ve iç duvarlarda boya gibi yenilikler yaşanmaşıtır. Yaşadığımız yöre sakinleriyle yaptığımız mülakatlara göre Orta Anadolu'nun *ahır sekisi*[*] konut kültürünün Balkan göçmenleri ile terk edildiğini öğreniyoruz. Ayrıca gelen nüfus içerisinde esnaf, sanatkar, tüccar, memur gibi vasıflı işgücü de Anadolu'da kapalı ekonominin gereği *geçim tipi üretim faaliyetlerinin ticari üretim faaliyetlerine* dönüşmesine yol açmıştır.

2.2. Ülke Dışına Göçler:

Bu kapsamda gerçekleşen ve yine Anadolu'nun ekonomik gelişiminde büyük önemi olan göçler olarak yurt dışı işgücü göçlerini görmekteyiz. Ülke içinde olduğu gibi yurt dışına

---

[*] Ahır sekisi: Özellikle kış mevsiminde ısınma problemini çözmek amacıyla hayvan barınağı olan ahırların bir bölümünün konuta dönüştürülerek değerlendirilmesidir. Ahırın bir köşesinde tabandan daha yüksek olan ahşaptan oluşturulmuş bu kesime ahır sekisi denilmektedir. Deyim halk edebiyatına *yattığı ahır sekisi çağırdığı İstanbul türküsü* şeklinde geçmiştir.

CamScanner ile tarandı

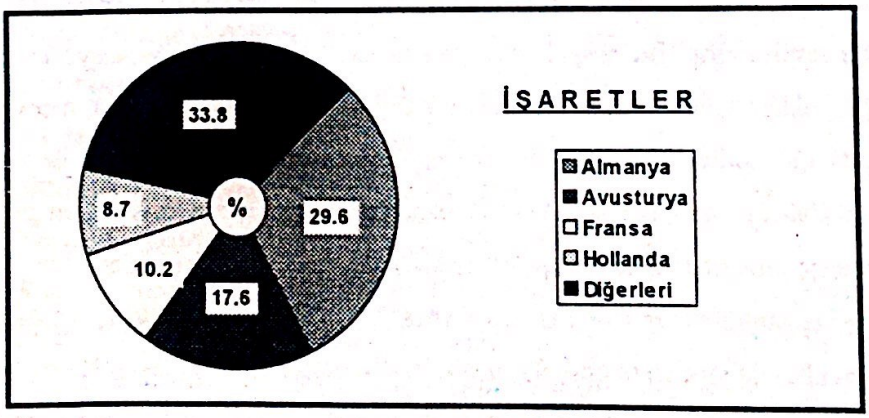
olan göçler konusunda da Yozgat'ın önemi büyüktür. Özellikle yurt dışı işgücü göçü ve bunların ülkeye kazandırdığı ekonomik avantajlar ülke içi göçleri de hızlandırmıştır.

Yaklaşık 1960'lı yıllarla birlikte kalkınma planları kapsamında Batı Avrupa ülkelerine işgücü göçü şeklinde başlayan bu göçler, giderek ülke sayısı ve göç şekli açısından çeşitlilik kazanmıştır. Güvenilir istatistiki verilere ulaşamamıza rağmen tahminen yurt dışında bu şekilde yerleşmiş Yozgat'lı nüfusun büyüklüğü 70-80 bini bulmaktadır. Bu değer yurt dışında bulunan nüfusumuzun % 5'i demektir. Nitekim 1992'deki işgücü sayısının (1 286 200)[18] % 15.3'ü (19 715) Yozgat İş ve İşçi Bulma Kurumu ve Yozgat S.S.K.'na kayıtlı idi (Tablo 9, Şekil 7).

Tablo 9. Yozgat'tan Yurt Dışına İşgücü Göçü ve Ülkelere Göre Dağılımı (1996).

Ülkeler	İş Gücü	%'si
Almanya	5 842	29.6
Avusturya	3 475	17.6
Fransa	2 008	10.2
Hollanda	1 714	8.7
Diğerleri	6 670	33.8
Toplam	**19 715**	**100.0**

Kaynak: Yozgat İş ve İşçi Bulma Kurumu ve Yozgat SSK Kayıtları.

Şekil 7. Yozgat'tan Ülke Dışına Gerçekleşen İş Gücü Göçünün Ülkelere Göre Dağılışı(1996)

Yurt dışına gerçekleşen iş gücü göçünün büyük bir bölümü Almanya (% 29.6), Avusturya (% 17.6), Fransa (% 10.2) ve Hollanda (% 8.7) gibi endüstri açısından gelişmiş Avrupa ülkelerine olmuştur. Bu ülkeleri İsviçre, Avustralya, Kanada, Danimarka ve Belçika gibi ülkeler izlemektedir.

Günümüzde yurt dışından ülkemize yönelen göçlerin bir şekli olarak da işgücü göçümüzün geriye dönüşü gündeme gelmiştir.

[18] DOĞANAY, H., 1994. a.g.e. s.197.

CamScanner ile tarandı

Tablo 10. Doğum Yeri Yozgat Olan Nufusun Illere Gore Dağılışı(1990)

ILIN ADI	TOPLAM		ERKEK NUFUS	KADIN NUFUS	ILIN ADI	TOPLAM		ERKEK NUFUS	KADIN NUFUS
	Nufus	‰				Nufus	‰		
Adana	2008	[illegible]	1141	867	Kirklareli	501	1.9	382	119
Adıyaman	283	1.1	173	110	Kırşehir	7569	28.9	3917	3652
Afyon	438	1.6	295	143	Kocaeli	3073	11.7	1780	1293
Agri	401	1.5	327	74	Konya	2620	10.0	1700	920
Amasya	450	1.7	259	191	Kutahya	473	1.8	306	167
Ankara	115 200	440.0	60023	55 177	Malatya	533	2.0	364	168
Antalya	3598	13.7	2171	1427	Manisa	1611	6.0	1038	573
Artvin	91	0.3	69	22	K.Maraş	278	1.0	164	114
Aydın	1182	4.5	762	420	Mardın	438	1.6	345	93
Balıkesir	1643	6.2	1098	545	Muğla	1151	4.3	792	359
Bilecik	234	0.9	169	65	Muş	190	0.7	135	55
Bingol	116	0.4	73	43	Nevşehir	1894	7.2	1074	820
Bitlis	205	0.8	150	55	Niğde	323	1.2	176	147
Bolu	751	2.8	439	312	Ordu	177	0.6	104	73
Burdur	300	1.1	239	61	Rize	105	0.4	58	47
Bursa	6764	25.8	3757	3007	Sakarya	1437	5.5	930	507
Çanakkale	721	2.8	512	209	Samsun	893	3.2	499	394
Çankırı	460	1.8	310	150	Siirt	292	1.1	226	66
Çorum	2807	10.7	1185	1622	Sinop	143	0.5	94	49
Denizli	498	1.9	326	172	Sivas	2119	8.1	1173	946
Diyarbakır	763	2.8	546	217	Tekırdağ	1024	3.9	717	307
Edirne	740	2.8	536	204	Tokat	4263	16.2	2094	2169
Elazığ	320	1.2	203	117	Trabzon	385	1.4	210	175
Erzincan	329	1.2	248	81	Tunceli	164	0.6	114	50
Erzurum	847	3.2	624	223	Ş.Urfa	604	2.3	390	214
Eskişehir	1138	4.3	654	484	Uşak	232	0.9	152	80
Gaziantep	560	2.1	349	211	Van	434	1.6	325	109
Giresun	183	0.7	114	69	Yozgat	539939		262056	277788
Gümüşhane	124	0.4	83	41	Zonguldak	1049	4.0	597	452
Hakkari	297	1.1	266	31	Aksaray	275	1.0	151	124
Hatay	1007	3.9	647	360	Bayburt	61	0.2	38	23
Isparta	473	1.8	331	142	Karaman	110	0.4	63	47
Içel	3637	13.9	1964	1673	Kırıkkale	8206	31.3	4228	3978
Istanbul	37445	143.0	21555	15890	Batman	245	0.9	174	71
Izmir	11270	43.0	6536	4734	Şırnak	368	1.4	344	24
Kars	801	3.0	631	170	Toplam	261 800	1000		
Kastamonu	291	1.1	171	120					
Kayseri	20185	77.1	10371	9814					

Kaynak: D.I.E. Genel nüfus Sayımı 1990 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri(tüm iller) istatistiklerin taranması sonucu elde edilmiştir.

SONUÇ:

Göçler açısından büyük bir çeşitliliğin yaşandığı Yozgat'ın iç ve dış göçlerdeki önemi, aldığı göçlerden çok, verdiği göçlerle ortaya çıkmaktadır. Özellikle iç göçlerde ilin göç oranı, sürekli yüksek değerler göstermiştir. Nitekim 1965'te ‰-10 ila 14 arasında orta derecede göç veren 22 il arasında yer alan[19] net göç değerleri 1980'de ‰-43.6'ya yükselmiştir[20]. Ancak 1985'te ‰-29'a kadar gerileyen göçler 1985'ten sonra tekrar hız kazanarak 1990'da ‰-64 olarak gerçekleşmiştir. Bu göç hızlarıyla 1980'de göç veren iller sırasında 14. olan il 1985'te

[19] AKKAYAN. T.. 1979. Göç ve Değişme. İstanbul Üniv. Ede. Fak. Yay. No:2573. İstanbul. s.39.
[20] TANDOĞAN. A.. 1989. a.g.e. s.40.

CamScanner ile tarandı

24. ve 1990'da net göç oranı açısından yeniden hızlanan göçlerle 22. sıraya yükselmiştir[21]. Yozgat'tan göç alan ilk dört ili oluşturduğunu kabul ettiğimiz Ankara, İstanbul, Kayseri ve İzmir'in göçlerle kazanmış oldukları nüfus içersinde Yozgat doğumlu nüfusun oranları yüksek değerler taşımaktadır. Bu anlamda tespitlerimize göre Kayseri'de göçlerle gelen nüfusun ‰215'ini Kırşehir'de ‰217'sini, Ankara'da ‰70'ini Yozgat doğumlular oluşturmaktadır. İstanbul ve İzmir için bu değerler ‰10'a yakındır.

Her dönemde göçlerle başka illere yerleşen nüfusta erkek nüfus fazlası, il nüfusunda ise kadın nüfus fazlası vardır. Göçler, genellikle kentsel merkeze yönelik olup, bu merkezlerde önüne geçilemeyen sorunlara yol açmaktadır.

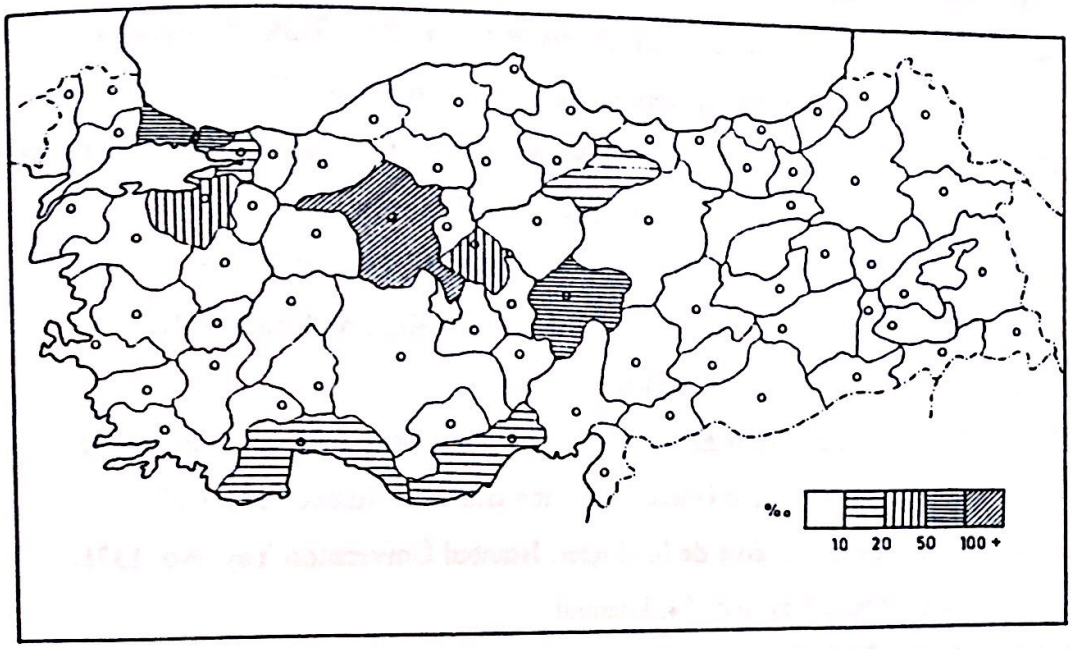
Dış göçler 1955'li yıllara kadar sınırlarımız dışından ülkemize yönelen göçler şeklinde, 1960'dan itibaren yurt dışına *iş gücü emek göçleri* şeklinde gerçekleşmiştir. Bu göçlerin her ikisi de Yozgat sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yaşantısında önemli yeniliklerin tanınmasına, Batı hayat tarzının yöreye taşınmasına yol açmıştır. Söz konusu gelişmeler nüfus hareketliliğini hızlandırıcı etkilerde bulunmuştur. Bu anlamda il içinde il ve ilçe merkezlerine, il dışında büyük şehirlere göçe neden olmuştur. Yurt dışından gelen ve köylere yerleştirilen nüfus, 1965-1970'lere kadar şehirlere doğru göç etmişlerdir. Yurt dışına olan işgücü göçleri 1980'lere gelindiğinde hızını yitirmiştir. Ancak bu tarihten sonra turist pasaportu ile çıkışlar ve evlenme şeklinde yine göçlerin yaşandığı görülmektedir. Bugün, 1960-1961'de ilk gidenlerin pek çoğu 1985 ve sonrasında dönmeye başlamışlardır. Bu nedenle son yayımlanan istatistiklerde yurt dışından gelenlerin oranı, gidenlerden daha fazla çıkmaktadır.

Vardığımız sonuçlara göre, Yozgat dışında yaşayan ve Yozgat kent nüfusuna yakın Yozgat doğumlu nüfus bulunduran şehirlerimizden bahsetmek mümkündür(Tablo 10, Şekil 8). Nitekim 1990'da 50 335 olan Yozgat kent nüfusunun 2.3 katı Ankara'da (115 200 kişi), 0.75 kadarlık bölümü İstanbul'da (37 445 kişi), 0.40 kadarlık bölümü de Kayseri'de (20 185 kişi) yerleşmiştir. Söz konusu nüfus içerisinde 236 işverenin bulunması ise, Yozgat'ın sosyo-ekonomik açıdan gelişmesini olumsuz yönde etkilediğini düşündürmektedir.

---

[21] D.İ.E., 1996, *1980-1985 ve 1985-1990 Sayımları Arasındaki Dönemlerde Türkiye'deki İç Göçler*, Toplum ve Göç, İkinci Ulusal Sosyoloji Kongresi 20-21-22 Kasım 1996, T.C. Başbakanlık D.İ.E. Yay. No:2046, Sosyoloji Der. Yay. No:5, Ankara, s.41-61.

CamScanner ile tarandı

Şekil 8. Yozgat Dışında Bulunan Yozgat Doğumlu Nüfusun İllere Göre Dağılışı(1990, ‰).

TEŞEKKÜR

Çalışmada Prof.Dr. Hayati DOĞANAY'a, bilimsel katkıları, Doç.Dr. Abdullah KÖSE'ye bilimsel ve teknik yardımları, Arş.Gör. Ramazan SEVER'e veri temini ve çizimlerin hazırlanmasındaki katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

AKKAYAN, T., 1979, Göç ve Değişme. İstanbul Üniv. Ede. Fak. Yay. No:2573, İstanbul.

DOĞANAY, H., 1991, Demografya. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Matbaası, Erzurum.

DOĞANAY, H., 1991, *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları*. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Dergisi, Sayı: 2, Cilt: 2, Erzurum, s. 133-149.

DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi: 10, Ankara.

CamScanner ile tarandı

KAZGAN, G., 1970-1971, *Milli Türk Devletinin Kuruluşu ve Göçler*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, 30. Cilt, No:1-4, İstanbul, s.311-331.

ÖZGÜR, E.M., 1995, *Türkiye'de İç Göçlerde Ankara İlinin Yeri*. Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 4, Ankara, s. 63-77.

TANDOĞAN, A., 1989, Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler. K.T.Ü. Genel Yay. No:141, İktisadi İdari Bil. Fak. Yay. No:5, Trabzon.

TANDOĞAN, A., 1989, *Türkiye'de Nüfus Hareketlerinde İstanbul'un Yeri*. Coğrafya Araştırmaları . Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu. Cilt:, Sayı:1, Ankara, s.141.

TANOĞLU, A., 1955, *The Recent Emigration of the Bulgarian Turks*. Review of the Geographical Instute of the University of the Istanbul, Number:2, p.3-37

TÜMERTEKİN, E., 1968, Türkiye'de İç Göçler. İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1371, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 54, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E.,-ÖZGÜÇ, N., 1997, Beşerî Coğrafya, İnsan-Kültür-Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul.

TUNA, O., 1951-1952, *Muhacirler Meselesi Avrupa Araştırma Cemiyeti*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, 13. Cilt, No:1-4, İstanbul, s.248-259.

TUNA, O., 1963-1964, *Türkiye'den Federal Almanya'ya İşgücü Akımı*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, 24. Cilt, No:1-2, İstanbul, s. 3-43.

TUNA, O., 1973-1974, *Türkiye'den Dış Aleme Emek Göçü*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, 33. Cilt, No:1-4, İstanbul, s.1-40.

TÜRKDOĞAN, O., 1975-1976, *Türkiye'deki Göçler, Sorunları ve Çözüm Yolları*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 35. cilt, Sayı: 1-4, İstanbul, s. 40-67.

ÜNER, S., 1972, Nüfusbilim Sözlüğü. Hacettepe Üniversitesi Yay. D. 17, Ankara.

ZAİM, S., 1957-1958, *Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, 19. Cilt, No:1-4, İstanbul, s.435-448.

D.İ.E., 1996, *1980-1985 ve 1985-1990 Sayımları Arasındaki Dönemlerde Türkiye'deki İç Göçler*, Toplum ve Göç. İkinci Ulusal Sosyoloji Kongresi 20-21-22 Kasım 1996, T.C. Başbakanlık D.İ.E. Yay. No:2046, Sosyoloji Der. Yay. No:5, Ankara, s.41-61.

İmar ve İskan Bakanlığı, 1968, Muhtelif Yıllarda İdari Taksimatta Yapılan Değişiklikler Sebebiyle İl ve İlçelerin Nüfus Düzeltmeleri (1935-1965). Bölge Planlama Dairesi Yayını, Ankara, s.517.

CamScanner ile tarandı